

LOWAN
ONDERSTEUNING ONDERWIJS NIEUWKOMERS

**Basiswebinar: LOWAN-
ontwikkellijnen voor kleuters**

LOWAN-ontwikkellijnen kleuters

21 mei 2026

Kennismaken

Vandaag

- De nieuwkomerskleuter
- Ontstaan en de opbouw
- Drie toepassingen van de ontwikkellijnen
- Cyclisch werken
- Een casus
- Leerlingvolgsystemen

Uitgangspunten

De ontwikkeling van de (nieuwkomers)kleuter

Kijkvraag:
In welke opzicht is de ontwikkeling van de nieuwkomerskleuter anders dan van een reguliere kleuter?

Ontwikkellijnen kleuters

LOWAN primair onderwijs

LOWAN-ontwikkellijnen kleuters

Uitgangspunten:

- Uniforme (landelijke) ontwikkellijn
- Aanbodsdoelen
- Variatie: scholen, leerlingenpopulatie, teams
- Zicht op leertempo en leergroei van de individuele leerling

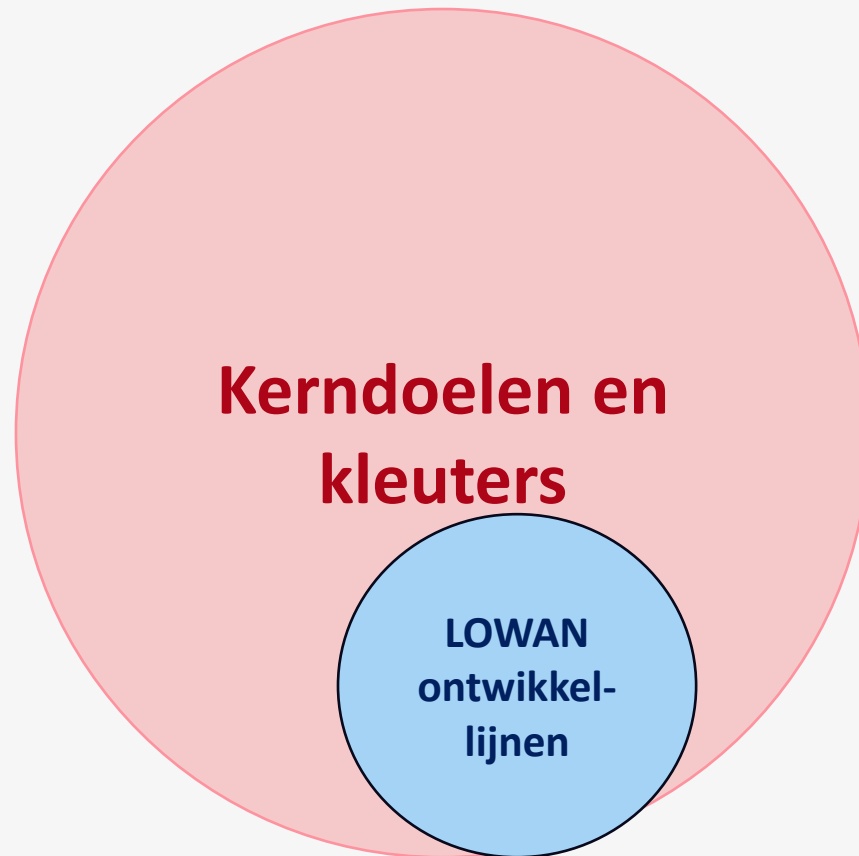
Ontwikkeld door:

- Werkgroep onder begeleiding van Saskia Versloot (IJsselgroep)
- LOWAN-PO

In welk opzicht is de ontwikkeling van een nieuwkomerskleuter anders dan van een reguliere kleuter?

Accenten in het kerndoeldekkend aanbod

Basiskennis

Bijvoorbeeld over:

- De ontwikkeling van kleuters
- Het leren van een nieuwe taal:
  - NT2 taalverwerkingstadi
  - Self-talk - paralleltalk, steunzinnen, kernwoorden met nadruk
  - Taal leren door interactie
  - Woordenschatverwerving
- Cultuursensitief werken
- Traumasensitief werken

Ontwikkellijnen en ontwikkelingsgebieden

Ontwikkellijnen:

- Mondelinge Taalvaardigheid
- Woordenschat
- Geletterdheid

Ontwikkelingsgebieden:

- Rekentaal
- Spel
- Sociaal Emotionele Ontwikkeling
- Motoriek

Schooltaalwoordenlijst

KLEUTERS | MONDELINGE TAALVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELLIJN
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verdelen in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (bron: SLO)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk domein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal toegelicht. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (de kennis) begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is geïntegreerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en (speel)leermomenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkellijn Mondelinge taalvaardigheid?

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleuters

De kleuter ...

Verwachte doelen

- reageert non-verbaal
- reageert in eigen taal
- reageert in het Nederlands
- kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands
- durft woorden na te zeggen
- reageert op eigen naam
- reageert non-verbaal op medeleerlingen

Minimum doelen

Beginsituatie bepalen @
Ga bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal (zoals voorlezen, instructie)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter gewend om met een leerkracht of volwassene te spreken?

KLEUTERS | SOCIAAL EMOTIONELE ONTWIKKELING 4/6 jaar

ONTWIKKELINGSGBIED
Sociaal Emotionele Ontwikkeling

Het ontwikkelingsproces waarmee kinderen fundamentele levensvaardigheden verwerven. Het gaat daarbij om het herkennen van emoties en gevoelens bij zichzelf en bij de anderen, het omgaan met emoties (zelfmanagement), het basen van de ander, het omgaan met de ander (relaties kunnen hanteren) en het maken van eigen en gezamenlijke keuzes.

Beginsituatie bepalen
Ga bij de kleuter na ...

- Kan de kleuter gevoelens en emoties onder woorden brengen in de thuistaal?
- Hoe ziet de ouder het kind?
- Welke competenties zijn in de eerste weken waarneembaar?
- Is er sprake van trauma?

Waarom ontwikkelingsgebieden? Lees onze visie

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleuters

Nieuwkomers spreken

- De kleuter kent de Nederlandse taal nog niet om gevoelens en emoties onder woorden te brengen.
- De kleuter kent soms niet de gedragsverwachtingen die horen bij de Nederlandse school situatie.
- De kleuter kan nog niet bekend zijn met de Nederlandse omgangsvormen (dize zijn cultuur afhankelijk).

Rot herkenning

- Zorg voor een veilig klimaat.
- Geef ruimte aan de thuistaal.
- Bied visuele ondersteuning gevoelens en emoties.
- Bied visuele ondersteuning gedragsverwachtingen.
- Zorg voor oefenen met sociale vaardigheden (door spel).
- Geef ondertiteling door te zeggen wat je doet, door te zeggen wat je ziet, door het handelen te modelen (Dit alles doet een kleuterleerkracht automatisch en is extra belangrijk voor nieuwkomerskleuters).

Taalfase sprekenoefening

De leeromgeving wordt zo gevormd dat er gelegenheid en ruimte is om sociale vaardigheden te oefenen.

Schooltaalwoorden

Ontwikkellijnen

NIEUWKOMERS KLEUTERS

Schooltaalwoorden voor het anderstalige jonge kind

(mede gebaseerd op de BAK-lijst)

Schooltaalwoorden zijn woorden die specifiek in onderwijsleersituaties worden gebruikt.

Bij het onderwijs aan het jonge kind zijn de onderwijsleersituaties vaak in spel of hoeken. Soms is de onderwijsleersituatie meer gestuurd, zoals in een kleine kring. In genoemde leersituaties kunnen schooltaalwoorden aangeboden worden.

Schooltaalwoorden zijn woorden die we op school gebruiken om te leren (denken), zoals 'verdelen', of 'in de gaten houden'. Schooltaalwoorden worden echter niet alleen op school gebruikt, maar ook in boeken en gesprekken en bij meerdere onderwerpen/vakken.

Vaktaalwoorden zijn de woorden die specifiek horen bij een onderwerp/vak, zoals 'rechthoek' of 'klankgroep'. Vergeet niet dat schooltaalwoorden niet alleen zelfstandige naamwoorden zijn, maar dat het ook gaat om werkwoorden of voegwoorden, zoals 'afleiden' of 'tenzij'.

Schooltaalwoordenlijst nieuwkomers kleuters

MINIMUMWOORDEN GROEP 1

Mondelinge taalvaardigheid

<i>instructie</i>	<i>gesprek</i>
aanwijzen	bedenken
bouwen	bedoelen
dat	begrijpen
deze	denken (aan)
die	fluisteren
dit	eerst.../daarna.../toen...
doen	eigenlijk
kijken	het klopt
klaar	idee
klappen	ja/jawel
klei - kleien	kletsen
kleuren	knikken
knippen	leren (iets)
krassen	(ge)makkelijk

Woordenschat

<i>routines</i>	<i>overig</i>
aan de beurt	bel
afspreken	bijvoorbeeld
beginnen	binnen - buiten
boek	blok
bord (school/keuze)	bouwhoek
dag (etmaal)	dag (groet)
gisteren	duim
kiezen	gang
kring	geen
middag	goed zo!
morgen	groep
morgen (ochtend)	hand
opsteken	hoeven
plaats (plek)	helpen

Rekentaal

een - twee - dri
acht - negen - t
eerste
achter
blauw - bruin -
- paars - rood -
cirkel - driehoek
dichtbij - ver wo
dik - dun
erbij
erin - erop - er
even klein/gro
groot - klein
half - heel (volk

Ontwikkellijnen de opbouw

- Per vakgebied ontwikkellijn
- Beginsituatie: gerichte vragen
- Aanbodsdoelen

KLEUTERS | MONDELINGE TAALVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELIJN
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verdelen in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (bron: SLO 1)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk domein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal toegelicht. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (de kennis); begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein. 1

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is geïntegreerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en (speel)leermomenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkellijn Mondelinge taalvaardigheid? 1

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleuters 1

De kleuter ...

1
Waarheidsdoelen

- reageert non-verbaal 1
- reageert in eigen taal
- reageert in het Nederlands
- kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands 1

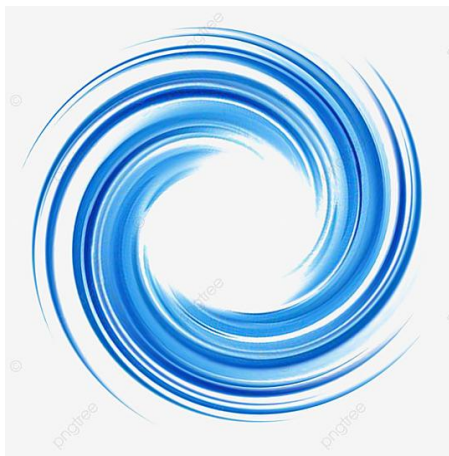
Beginsituatie bepalen @
Ga bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal (zoals voorlezen, instructie)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter gewend om met een leerkracht of volwassene te spreken?

Opbouw

- Voorwaardelijke doelen
- Minimum doelen
- Streefdoelen
- Extra streefdoelen

De kleuter ...

Voorwaardelijke doelen

- ... reageert non-verbaal
- ... reageert in eigen taal
- ... reageert in het Nederlands
- ... kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- ... durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands
- ... durft woorden na te zeggen
- ... reageert op eigen naam
- ... reageert non-verbaal op medeleerlingen

Minimum doelen

- ... kan om hulp vragen d.m.v. thuistaal en/of de Nederlandse taal
- ... kan aandacht richten bij het luisteren naar de ander
- ... luistert precies met visuele ondersteuning om instructie of tekst of verhaal te begrijpen in een klein groepje
- ... maakt contact met medeleerlingen in de thuistaal en/of het Nederlands
- ... reageert verbaal / non-verbaal op een vraag van een ander
- ... kan reageren op interactieve manier van voorlezen
- ... kan de opbouw van een verhaal begrijpen (episodekaarten)

Streefdoelen alle kleuters

- ... kan een kort verhaal vertellen (mag in meerder talen door elkaar. De kleuter is zich niet -altijd- meteen bewust van de verschillende talen die hij gebruikt, wat past bij de ontwikkeling)
- ... kan gericht luisteren in de grote groep met visuele ondersteuning
- ... kan spreken in een aangereikte/gecreëerde context (taalfragmenten van één woord die in het taalgebruik bij routines een belangrijke rol spelen)
- ... kan vertellen vanuit zijn eigen beleving / ervaring
- ... kan een verhaal reproduceren (naspelen, naleggen, navertellen etc.)
- ... kan vragen stellen in een aangereikte / gecreëerde context (taalfragmenten van meer dan één woord die in het taalgebruik bij routines een belangrijke rol spelen)

Extra streefdoelen

- ... kan een kort verhaal vertellen in de Nederlandse taal
- ... kan gericht luisteren zonder visuele ondersteuning

Inkijkjes bij de doelen

De kleuter ...

Voorwaardelijke doelen

- ... reageert non-verbaal
- ... reageert in eigen taal
- ... reageert in het Nederlands
- ... kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- ... durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands
- ... durft woorden na te zeggen
- ... reageert op eigen naam
- ... reageert non-verbaal op medeleerlingen

Minimum doelen

- ... kan om hulp vragen d.m.v. thuistaal en/of de Nederlandse taal
- ... kan aandacht richten bij het luisteren naar de ander
- ... luistert precies met visuele ondersteuning om instructie of tekst of verhaal te begrijpen in een klein groepje
- ... maakt contact met medeleerlingen in de thuistaal en/of het Nederlands
- ... reageert verbaal / non-verbaal op een vraag van een ander
- ... kan reageren op interactieve manier van voorlezen
- ... kan de opbouw van een verhaal begrijpen (episodekaarten)

Streefdoelen alle kleuters

- ... kan een kort verhaal vertellen (mag in meerder talen door elkaar. De kleuter is zich niet -altijd meten- bevust van de verschillende talen die hij gebruikt, wat past bij de ontwikkeling)
- ... kan gericht luisteren in de grote groep met visuele ondersteuning
- ... kan spreken in een aangereikte/gecreëerde context (taalfragmenten van één woord die in het taalgebruik bij routines een belangrijke rol spelen)
- ... kan vertellen vanuit zijn eigen beleving / ervaring
- ... kan een verhaal reproduceren (naspelen, naleggen, navertellen etc.)
- ... kan vragen stellen in een aangereikte / gecreëerde context (taalfragmenten van meer dan één woord die in het taalgebruik bij routines een belangrijke rol spelen)

Extra streefdoelen

- ... kan een kort verhaal vertellen in de Nederlandse taal
- ... kan gericht luisteren zonder visuele ondersteuning

Verwijst naar een filmpje

Verwijst naar een foto

Verwijst naar meer uitleg, website, visiestuk

Verwijst naar een uitleg of een voorbeeld

Let op bij printen: inkijkjes, filmpjes en informatie niet zichtbaar!

Op de website

Primair onderwijs ▾

Actueel

Agenda

Categorieën

- € Geld en regelgeving >
- 👤 Kwaliteitszorg >
- 📅 **Leerlijnen** >
- 🏫 Vakgebieden >
- 📁 Organisatie >
- 📄 Professionalisering >
- 🏛️ Netwerk >
- 📖 Lesmateriaal
- 📄 Vakkennis

Leerlijnen

- Algemeen
- Ontwikkellijnen - kleuters** >
- Leerlijnen groep 3 tot 8 >
- Leerlijnen voor nieuwkomers in de reguliere groep

Ontwikkellijnen - kleuters

- Algemeen
- Mondelinge taal**
- Geletterdheid
- Kleuters rekentaal
- Woordenschat
- Spel
- Motoriek
- SEO

Vragen?

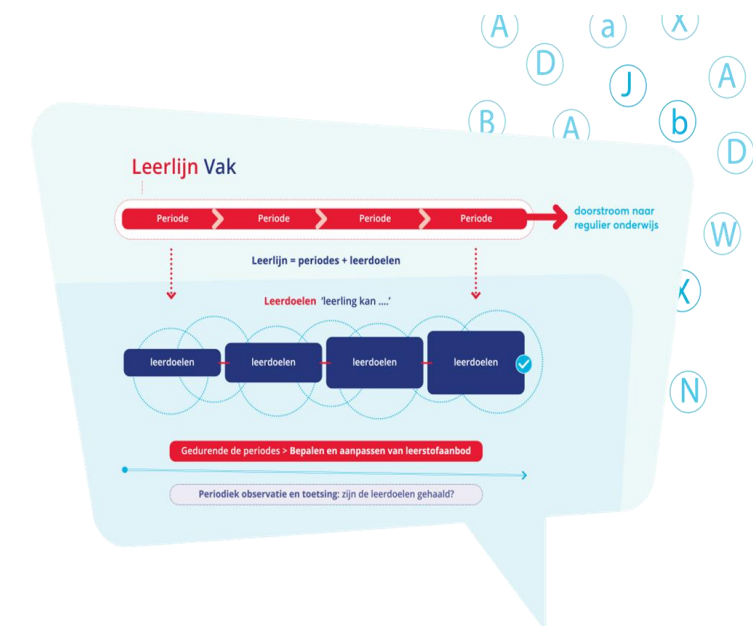

Werken met ontwikkelijnen

Cyclisch werken met de ontwikkellijnen

In 4 stappen

- **Stap 1:** Beginsituatie bepalen en doelen stellen/ aanbod plannen
- **Stap 2:** Onderwijsaanbod afstemmen en uitvoeren
- **Stap 3:** Monitoren
- **Stap 4:** Evalueren en bijstellen

De ontwikkelijnen en drie toepassingen

	1	2	3
Toepassing	Van jouw aanbod naar ontwikkelijn	Van ontwikkelijn naar (te creëren) aanbod	Ontwikkellijnen individuele ontwikkeling
Ontwikkellijn	Check 	Uitgangspunt 	Observatiemiddel

Zicht op ontwikkeling van de kleuter

Cyclisch werken

Stap 1: beginsituatie en doorstroomperspectief

Cyclisch werken

Stap 1 Bepalen van de beginsituatie en doelen plannen

- De kleuter
- De bol
- De doelenlijst (toepassing 3 van de ontwikkellijnen)
- Observatie
- Doorstroomperspectief

Stap 2 Onderwijsaanbod (van de groep)

Stap 3 Monitoren

- Heeft de kleuter zich ontwikkeld op de gestelde doelen?

Stap 4 Evalueren en bijstellen

- Is extra aanbod nu nodig? Of komt het nog aanbod?
- Heeft de kleuter nog tijd?

Omgevingsfactoren
Taal-/kennisaanbod

Persoonlijke factoren
Persoon/aanleg

KLEUTERS | MONDELINGE TAAKVAARDIGHEID | 4,6 jaar

ONTWIKKELIJN
Mondelinge taalvaardigheid
Mondelinge taal, een van de belangrijkste taalvaardigheden, is de voorwaarde voor lezen, spreken en schrijven. Het is de basis voor de andere taalvaardigheden.

Bevattingslijst
De bevattingslijst is de meest recente lijst van de leerdoelen voor de mondelinge taalvaardigheid. Deze lijst is bedoeld voor de leerkracht en de ouders.

De kleuter ...

Bevattingslijst
De bevattingslijst is de meest recente lijst van de leerdoelen voor de mondelinge taalvaardigheid. Deze lijst is bedoeld voor de leerkracht en de ouders.

Stap 1: doorstroomperspectief bepalen

- Onderwijsbehoeften kleuter
- Verschil tussen domeinen
- Geen lineaire ontwikkeling: sprongen in de ontwikkeling
- Mate van beheersing neemt toe: swirl
- Hoge verwachtingen
- Zo snel mogelijk aansluiten bij leeftijdsgenoten
- Alle streefdoelen kleuters/check voorwaardelijke doelen groep 3.

Streefdoelen
alle kleuters

- ... kan een kort verhaal vertellen (mag in meerdere talen door elkaar. De kleuter is zich niet (altijd meteen) bewust van de verschillende talen die hij gebruikt, wat past bij de ontwikkeling)
- ... kan gericht luisteren in de grote groep met visuele ondersteuning *instructie, prentenboek etc.*
- ... kan spreken in een aangereikte/gecreëerde context (taalfragmenten van meer dan één woord die in het taalgebruik bij routines een belangrijke rol spelen) *bijvoorbeeld: naar aanleiding op de vraag: 'Wat voor dag is het vandaag?' zegt de leerkracht: 'Het is vandaag ...' De kleuter herhaalt en vult aan ...*
- ... kan vertellen vanuit zijn eigen beleving / ervaring

... maakt co
het Neder
... reageert ve
... kan reageren
bijvoorbeeld: r
mimiek om een
... kan de opbouw

Voorwaardelijke doelen → deze doelen vormen de basis

Minimale doelen → deze doelen moeten alle kleuters ten minste behalen

Streefdoelen alle leerlingen → deze doelen worden voor alle kleuters nagestreefd

Extra streefdoelen → komen aan bod voor kleuters die versneld door de leerstof kunnen

Stap 2: Onderwijsaanbod

Cyclisch werken

Stap 1 Bepalen van de beginsituatie en doelen plannen

- De bol
- De doelenlijst
- Observatie
- Doorstroomperspectief

Stap 2 Onderwijsaanbod (van de groep)

Stap 3 Monitoren

- Heeft de kleuter zich ontwikkeld op de gestelde doelen?

Stap 4 Evalueren en bijstellen

- Is extra aanbod nu nodig? Of komt het nog aanbod?
Heeft de kleuter nog tijd?

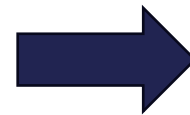

Omgevingsfactoren
Taal-/kennisaanbod

Persoonlijke factoren
Persoon/aanleg

Toepassing 1: uitgangspunt jouw aanbod

Van jouw aanbod naar ontwikkellijn

KLEUTERS | MONDELINGE TAALVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELLIJN
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verstaan in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (Bron: SLO)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk dadein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal toegevoegd. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (de kennis): begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is gekoppeld tijdens alle onderwijsactiviteiten en (speel)leermomenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkellijn Mondelinge taalvaardigheid? 1

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleuters 1

De kleuter ...

Voorspelbare taal

- reageert non-verbaal 1
- reageert in eigen taal
- reageert in het Nederlands
- kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands 2
- durft woorden na te zeggen 2
- reageert op eigen naam
- reageert non-verbaal op medeleerlingen

Waarom spreken

Beginsituatie bepalen
Ga bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal (zoals voorlezen, instructie)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter gewend om met een leerkracht of volwassene te spreken?

Kerdoelen en kleuters

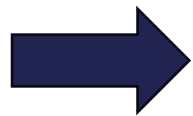
LOWAN ontwikkel-lijnen

Jouw (kerndoeldekend) aanbod + basiskennis

Toepassing 1: een voorbeeld

Jouw
(kerndoeldekkend)
aanbod + basiskennis

KLEUTERS | MONDELINGE TAALVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELIJK
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verdelen in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (bron: SLO)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk domein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal begrepen. De woordenschat is de verzameling woorden die je kent (die kennis) begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is gelineerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en tijdstipmomenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkellijn Mondelinge taalvaardigheid? 1
Bekijk de (school)taaltoerusting voor nieuwkomerskleders 1

De kleuter ...

Verstaan- en spreken

- ... reageert non-verbaal
- ... reageert in eigen taal
- ... reageert in het Nederlands
- ... kan om hulp vragen (m.k.) het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- ... durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands
- ... durft woorden na te zeggen
- ... reageert op eigen naam
- ... reageert non-verbaal op medeleerlingen

Luisteren

Beginsituatie bepalen @
Go bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal zoals voorlezen, enzovoort?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter gewend om met een leerkracht of volwassene te spreken?

Eventueel:
extra aanbod of pre-teaching/ herhaling of ander aanbod bijv. DAT, TPR, ...

De les van juf Lisa

De les/ activiteit:

- Juf Lisa geeft LOGO3000 les binnen het schoolbrede thema 'Muziekwereld'

Doel uit ontwikkellijn mondelinge taalvaardigheid/ woordenschat:

- De kleuter staat open om spelenderwijs woorden te leren (1)
- De kleuter gebruikt lidwoorden (2)
- De kleuter durft woorden na te zeggen (3)

Kijkvraag:
Welke van drie
doelen komt volgens
jou het best uit
verf? Wat vind je
sterk of minder
sterk?

Ontwikkellijnen kleuters

Film C: juf Lisa herhaalt de nieuwe woorden

LOWAN primair onderwijs

Toepassing 2: uitgangspunt de LOWAN-ontwikkelijnen

Van ontwikkellijn naar aanbod

KLEUTERS | MONDELINGE TAAKVAARDIGHEID | 4,6 jaar

ONTWIKKELIJN Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verstaan in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (Briev 5.10)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk stamtaal. Hier wordt woordenschatverrijking onder mondelinge taal toegevoegd. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (als kennis) enrijkt of gebruikt. Deze kennis is opgelegd in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordenschat is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatverrijking is uitbreiding van kennis en is gerelateerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en (toegeefde)momenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkellijn Mondelinge taalvaardigheid?
Bekijk de (school)taalvaardigheid voor nieuwkomerskleders

De kleuter ...

- reageert non-verbaal
- reageert in eigen taal
- reageert in het Nederlands
- kan een hulpvraag of omz. het aanpakken van een probleem
- durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands
- durft woorden na te zeggen
- reageert op eigen naam
- reageert non-verbaal op medeleefdingen

Beginsituatie bepalen
Go bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met tekensituaties in de mondelinge taal (voornamelijk instructies)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter geneigd om met een leerkracht of volwassene te spreken?

+ Basiskennis

Eventueel:
extra aanbod of pre-teaching/ herhaling of ander aanbod bijv. DAT, TPR, ...

Een inkijkje

Doel: ... breidt zijn/ haar passieve woordenschat en kennis van de wereld uit door ontdekken/spelen/ ervaren/ instructie/ activiteiten

The screenshot shows a presentation slide with a list of objectives on the left and a pop-up text box on the right. The pop-up box contains a detailed description of a role-play activity.

Minimum doelen

- ... zet thuistaal in door
- ... laat zien dat hij/zij v
- ... begrijpt de aangebo
- ... breidt zijn/ haar pas
- instructie/ activiteit
- ... gebruikt woorden o
- (over onderwerpen
- ... gebruikt de aangeb
- ... gebruikt lidwoorde
- ... gebruikt langzaam
- (de vervoeging hoef

Streefdoelen

De huishoek is volgens thema omgetoverd tot restaurant met concreet materiaal van de themawoorden uit het expliciete aanbod. In de hoek spelen en spreken drie leerlingen met elkaar. De rollen zijn verdeeld: er is een ober, een kokkin en een gast. In het spel wordt verbaal en non-verbaal met elkaar gecommuniceerd. Doordat een medeleerling de themawoorden al gebruikt, hoort hij/zij de woorden en kan bijvoorbeeld 'een glas water' geven als de gast daarom vraagt. De leerkracht komt ook als gast eten in het restaurant en stelt allerlei open en gesloten vragen om nieuwe woorden (rond het thema) toe te voegen. Ook heeft hij/zij een klacht: 'Er zit een vlieg in mijn soep.'

Rekentaal

Welke
rekentaal kun
je introduceren
of
consolideren?

Wegen, tellen, getallen (1 tot 7), rood, wit, geel, zwaarder/ lichter, zwaarst/ lichtst, hoeveel, klein/groot, veel/ weinig, meer/minder

Casus

Younes

Younes: 5 jaar uit Syrië

- Vluchteling met status.
- Woont met ouders en zus (7 jaar) in de buurt van de school.
- Ouders en Younes spreken Arabisch-Syrisch.
- Ouders kunnen lezen. Er wordt thuis niet voorgelezen, er is een vertelcultuur.
- Geen onderwijservaringen
- Afwachtend in nieuwe situaties.
- De (taal)ontwikkeling verliep vergelijkbaar met andere kinderen.

Younes: stap 1

Stap 1: Beginsituatie en doelen plannen:

Gesprek ouders + eerste weken

Doorstroomperspectief jaardoel: inzet streefdoelen, z.s.m. leeftijdsadequaat aansluiten.

Korte periode doelen: inzet op voorwaardelijke doelen voor alle vakgebieden

Eerste fase per ontwikkellijn voorwaardelijke/ minimumdoelen:

- Sociaal emotioneel: veiligheid, routines, samen spelen
- Woordenschat: inzet op leren van Dagelijks Algemene Taal passend bij thema, TPR
- Mondelinge taal: spel in de hoeken, inzetten op spreekdurf 1-1, in de kleine en grote groep
- Geletterdheid: reguliere aanbod

Cyclisch werken

Stap 1 Bepalen van de beginsituatie en doelen plannen

- De bol
- De doelenlijst
- Observatie
- Doorstroomperspectief

Stap 2 Onderwijsaanbod (van de groep)

Stap 3 Monitoren

- Heeft de kleuter zich ontwikkeld op de gestelde doelen?

Stap 4 Evalueren en bijstellen

- Is extra aanbod nu nodig? Of komt het nog aanbod?
Heeft de kleuter nog tijd?

Omgevingsfactoren
Taal-/kennisaanbod

Persoonlijke factoren
Persoon/aanleg

Younes: stap 2

Stap 2: Onderwijsaanbod: van de groep, Younes (en/of groepje leerlingen):

- Versterken van reguliere aanbod:
  - door taalsteun: pre-teaching, visuele middelen, concrete materialen, picto's van stappen
- Routines en bijbehorende taal:
  - aanbieden en inoefenen met picto's
- Dagelijks Algemene Taal:
  - passend bij thema van de groep: extra moment
  - routines, spel: *Elk moment is een taalleermoment*
- Total Physical Respons:
  - in de speelzaal met kleine groep zinnen oefenen
- Starten met interactief voorlezen:
  - prentenboek van de groep, eventueel peuterboeken

Stap 3 en 4: monitoren, evalueren en bijstellen - aan de hand van de casus

Younes: Stap 3 en 4

Monitoren door observatie, evalueren en bijstellen

- Routines blijven oefenen, picto's met gedragsverwachtingen toevoegen
- Voorlezen:
  - In de grote groep is het lastig als boek niet voorbesproken is
  - De Muis flapboekjes vindt hij erg leuk
- TPR: slaat goed aan. Toevoegen: herhalen van aangeboden zinnen.

Wat is nu de volgende stap in zijn ontwikkeling?
Kunnen we hem uitdagen nu de eerste fase achter de rug is?

Toepassing 3: observatiemiddel

Observatie van Younes

KLEUTERS | MONDELINGE TAAKVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELIJK
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te vertalen in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (bron: SLO)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk domein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal toegeacht. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (de kennis): begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is gelimpeerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en (speel)leermomenten.

Beginsituatie bepalen
Ga bij de kleuter na ...

- Is de kleuter bekend met luistersituaties in de moedertaal (zoals voorlezen, instructie)?
- Maakt de kleuter verbaal of non-verbaal contact met andere leerlingen?
- Is de kleuter gevend om met een leerkracht of volwassene te spreken?

Hoe gebruik ik de ontwikkelijk Mondelinge taalvaardigheid? ●

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleuters ●

De kleuter ...

Verstaan: teksten lezen

- ... reageert non-verbaal ●
- ... reageert in eigen taal
- ... reageert in het Nederlands
- ... kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- ... durft te spreken in de thuistaal en/of het Nederlands ●
- ... durft woorden na te zeggen ● ●
- ... reageert op eigen naam
- ... reageert non-verbaal op medeleeringen

Identificeren: Grafiek

Of

extra aanbod of pre-teaching/ herhaling of ander aanbod bijv. DAT, TPR, ...

Younes: kleuter in groep 2

De kleuter ...

7 subcategorieën:

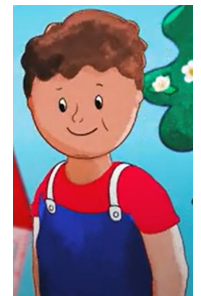
- **Luisteren**
- **Klanken**
- **Klankstukken**
- **Kennismaken met rijmen**
- **Woorden en zinnen**
- **Oriëntatie op verhaal en tekst**
- **Relatie en functie van geschreven en gesproken taal**

Voorwaardelijke doelen

- ... kan verschillende geluiden herkennen en onthouden en aangeven waar ze vandaan komen
- ... kan woorden nazeggen in de thuistaal
- ... spreekt de klanken die hij/zij kent verstaanbaar uit, denk aan: articulatie, volume (De leerkracht begrijpt wat het kind bedoelt)
- ... toont plezier in boeken (leesbeleving) en het voorlezen in de thuistaal
- ... ontwikkelt leesplezier/interesse in boeken (vanuit een rijke leeromgeving)

7 subcategorieën

- **Luisteren**
Door te luisteren doet de kleuter begrip op van de Nederlandse taal.
- **Klanken**
Extra aandacht voor het correct passief en actief onderscheiden van klanken.
- **Klankstukken**
Nederlands is een moeilijke taal. De kleuter oefent impliciet en expliciet het herkennen en onderscheiden van klankstukken.
- **Kennismaken met rijmen**
Deze speelse doelen gebruiken rijm, (prenten-) boeken en de voorspelbaarheid daarvan om de geleterdheid te vergroten.
- **Woorden en zinnen**
Aan de hand van deze doelen krijgt het kind begrip van de lengte en samenstelling van woorden en zinnen.
- **Oriëntatie op verhaal en tekst**
Niet overal op de wereld leest men hetzelfde. Met deze doelen focus je op diverse leesconventies en het leesplezier van de leerling.
- **Relatie en functie van geschreven en gesproken taal**
Deze doelen helpen je om te observeren hoe de kleuter ontdekt dat je woorden kunt lezen, schrijven en spreken.

Welke toepassing past bij jou?

	1	2	3
Toepassing	Van jouw aanbod naar ontwikkellijn	Van ontwikkellijn naar (te creëren) aanbod	Ontwikkellijnen individuele ontwikkeling
Ontwikkellijn	Check 	Uitgangspunt 	Observatiemiddel

Vraag:
Werk je al met de ontwikkellijnen? Zo, ja: welke toepassing gebruik jij? Zo, nee: welke toepassing past bij jouw werkwijze?

Maatwerk bij doorstroom

Younes stroomt door naar groep 3

- Een inhaalslag
- Zo goed mogelijk **aansluiting** bij leeftijdsnoten
- Beheerst **aantal streefdoelen** alle kleuters
- **Leer-/werkhouding**
- Gebruikt de Nederlandse taal

- **Warme overdracht**
- LOWAN-leerlijnen groep 3
- Taalsteun, leren van een nieuwe taal duurt gemiddeld 5 jaar

Kijk altijd naar de individuele ontwikkeling! Vergelijk de leerling met zichzelf.

Vragen?

Zicht op ontwikkeling

Leerlingvolgsystemen

Primair onderwijs ▾

Actueel

Nieuwkomers in regulier ▾

Categorieën

- Geld en regelgeving >
- **Kwaliteitszorg** >
- Leerlijnen >
- Vakgebieden >
- Organisatie >
- Professionalisering >
- Netwerk >
- Lesmateriaal
- Vakkennis

Kwaliteitszorg

- Sterke start >
- Zicht op ontwikkeling** >
- Leerlingondersteuning >
- Doorstroom naar regulier PO >
- Doorstroom 11+ jaar >
- Zelfscan

Zicht op ontwikkeling

- Algemeen
- Observeren en toetsen
- Volgsystemen
- Monitoren en analyseren

Leerlingvolgsystemen

Hoe breng je de ontwikkeling van de kleuter in beeld?

Je reguliere systeem:

- Bosos Groep 1-2
- Cfolio
- Digikeuzebord
- Dorr
- Focus PO 1-2
- Groeiwijzer
- KIIJK!
- Etc.

KLEUTERS | MONDELINGE TAAKVAARDIGHEID 4/6 jaar

ONTWIKKELIJK
Mondelinge taalvaardigheid

Mondelinge taal, ook wel mondelinge taalvaardigheid, is te verdelen in luisteren, spreken, en gesprekken voeren. (bron: SLO)

Woordenschat is onlosmakelijk verbonden aan elk domein. Hier wordt woordenschatontwikkeling onder mondelinge taal toegeëicht. De woordenschat is de voorraad woorden die je kent (de kennis) begrijpt of gebruikt. Deze kennis is opgeslagen in het brein.

Zonder kennis van woorden is het niet mogelijk te luisteren, te spreken of gesprekken te voeren. Echter speelt woordenschat ook een grote rol bij schriftelijke taal (lezen en schrijven). Zonder woordkennis is het bijvoorbeeld onmogelijk om een logisch verhaal te schrijven. Woordenschatontwikkeling is uitbreiding van kennis en is geleerd tijdens alle onderwijsactiviteiten en (speel)leermomenten.

Hoe gebruik ik de ontwikkelij Mondelinge taalvaardigheid?

Bekijk de (schooltaal)woordenlijst voor nieuwkomerskleders

De kleuter ...

Voorwaarden (voor)

- ... reageert non-verbaal
- ... reageert in eigen taal
- ... reageert in het Nederlands
- ... kan om hulp vragen d.m.v. het aanwijzen van een pictogram of het pakken van een voorwerp
- ... durft te spreken in de thuisstaat en/of het Nederlands
- ... durft woorden na te zeggen
- ... reageert op eigen naam
- ... reageert non-verbaal op medeleerlingen

Minimum (doen)

Schoolkr8

Schoolkr8 is het enige leerlingvolgsysteem dat specifiek ontwikkeld is voor nieuwkomers in Nederland. Door de unieke koppeling met de LOWAN leerlijnen kun je de ontwikkeling volgen en vastleggen.

Schoolkr8

Eigen format

Via de onderstaande link een voorbeeld van een individueel ontwikkelingsperspectief vanuit een school in Friesland en een uit Zeeland. In deze documenten zijn de LOWAN leerlijnen verwerkt.

- ↓ Voorbeeld Sneek IOP Kleuters
- ↓ Voorbeeld Sneek IOP 6-12 jarigen
- 📄 IOP gr.1-2 uit Zeeland
- 📄 IOP gr.3-4 uit Zeeland
- 📄 IOP gr.5-6 uit Zeeland
- 📄 IOP gr.7-8 uit Zeeland

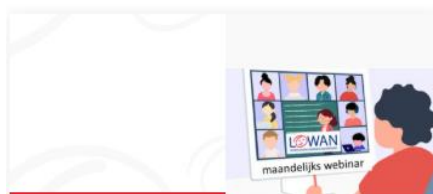
Parnassys

In Parnassys staan de LOWAN-leerlijnen. Deze zijn beschikbaar via de module leerlijnen.

Parnassys

Meer informatie

2025

'Basiswebinar Nieuwkomerskleuters (in de reguliere klas)'

Opname van het basiswebinar 'Nieuwkomerskleuters (in de reguliere klas)' van 11 november 2025.

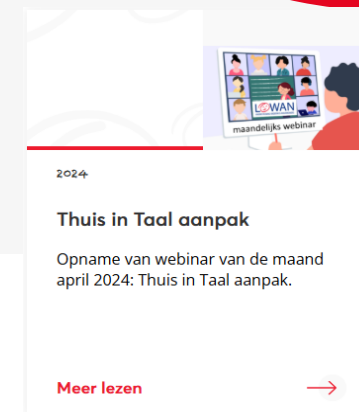
['Basiswebinar Nieuwkomerskleuters \(in de reguliere klas\)' - LOWAN](#)

[Hoe leert een kind zijn moedertaal? - YouTube](#)

[Hebben tweetalige kinderen een taalachterstand?](#)

2024

Thuis in Taal aanpak

Opname van webinar van de maand april 2024: Thuis in Taal aanpak.

[Meer lezen](#)

[LOWAN | Webinar 'Thuis in taal'](#)

2025

Webinar 'Variatie in meertalige klankontwikkeling, NT2 en TOS'

Opname van het webinar, georganiseerd door LOWAN-po, van 16 april 2025 over 'Variatie in meertalige...

[Meer lezen](#)

[LOWAN | Webinar 'Variatie in meertalige klankontwikkeling, NT2 en TOS' - YouTube](#)

Meer weten?

Primair onderwijs ▾

Categorieën

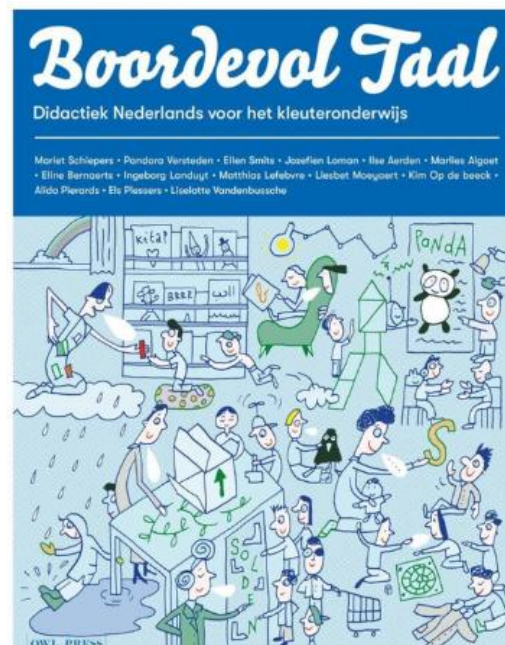
- € Geld en regelgeving
- 👥 Kwaliteitszorg
- 📖 Leerlijnen
- 🏫 Vakgebieden
- 📁 **Organisatie**
- 📄 Professionalisering
- 🏠 Netwerk
- 📖 Lesmateriaal
- 📄 Vakkennis

Organisatie

- Nieuwkomers in regulier
- Regionale samenwerking
- Nieuwe locatie
- Taalsteun
- Meertaligheid inzetten
- Ouderbetrokkenheid
- Brugfunctionaris
- **Kleuters**
- Peuters

Kleuters

- Algemeen
- Veilige start
- Ouders
- Ontwikkeling van de kleuter
- Doelen stellen
- Webinars

LOWAN-community

Word jij ook lid?

Community LOWAN-PO – LOWAN

Heb je nog vragen?

Neem contact op met onze helpdesk

030 – 232 48 48

helpdesk@lowanpo.nl

www.lowan.nl